

TEKSTIJA KUVAT TARJA DEJANOVA JA MARIANNE SEPPÄ

Tavoitteena kielitietoinen ammatillinen koulutus ja työelämä

Mitä on kielitietoisuus? Miten voin käyttää kielitietoisia menetelmiä opetuksessani ja työpaikallani? Miten tukea ammatillisessa koulutuksessa maahanmuuttaja-taustaista opiskelijaa? Miten kehittää omasta oppilaitoksesta kielitietoinen yhteisö?

Vuonna 2018 Luksiassa, Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymässä, käynnistyi hanke, joka lähti etsimään vastauksia näihin kysymyksiin. *KIELO – kielitietoinen ohjaus ammatillisessa koulutuksessa ja työelämässä* on Opetushallituksen rahoittama hanke, jossa edistetään ammatillisten opettajien ja työpaikkaohjaajien kielitietoisuutta. Luksian lisäksi hankkeeseen osallistuu neljä muuta oppilaitosta: Aikuiskoulutus TAITAJA, Business College Helsinki, Careeria ja Haaga-Helia.

Tavoitteena kielitietoinen ammatillinen koulutus ja työelämä

Kielitietoisuus ammatillisen koulutuksen kontekstissa

Maahanmuuttajien ja monikielisten määrä Suomessa kasvaa, ja tämä näkyy myös ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä yhä suurempi osa oppimisesta on siirtynyt työpaikolle. Uusi ammatillinen koulutus tuo uudenlaisia haasteita ohjaukselle. Tarvitaan kielitietoisuutta ja siihen liittyvää uutta osaamista opettajien ja työpaikkaohjaajien arkeen.

Kielitietoisuudella tarkoitetaan mm. sitä, että kieliin ja kielyhteisöihin kohdistuvista asenteista keskustellaan ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Oppilaitoksessa on tärkeää ymmärtää, että jokainen meistä on kielellinen malli ja myös opettamansa ammattialan kielen opettaja. Kielitietoisuuteen kuuluu ajatus eri tiedonalojen kielestä ja opettajasta ohjaamassa oman alansa kielen oppimista ja osaamista. Sisällön ja kielen opettaminen ovat toisistaan erottamattomat. Kielitietoisuus tarkoittaa myös kielenkäytön tilanteiden, tekstien ja kielen piirteiden tietoista havainnoimista. Kielitietoinen opettaja tiedostaa, mikä hänen omassa kielenkäytössään ja ilmaisuissaan voi olla opiskelijalle uutta ja vaikeaa. Hän antaa tilaa ja aikaa kysymyksille sekä osaa selittää ja avata oman tiedonalansa käsitteiden lisäksi myös yleisempiä opiskelukielen ja käsitteellisen ilmaisun sanoja ja rakenteita.

Helposti ajatellaan, että kielitietoisuutta tarvitsevat vain maahanmuuttajataustaiset opiskelijat, mutta selkeästä, johdonmukaisesta ja havainnollisesta opetuksesta ja ohjauksesta hyötyvät kaikki.

Valmennuksia kielitietoisuuden kehittämiseksi

Vuoden 2019 aikana Luksian KIELO-hankkeessa pilotoitiin ensimmäiset kielitietoisuuden opetuksen ja ohjauksen valmennusohjelmat. Ammatillisten opettajien valmennus piti sisällään mm. S2-opetuksen seuraamista, kokemustiedon vaihtamista, käytännön työkaluja kielitietoisuuden ohjauksen tueksi ja harjoituksia oman alan materiaaleilla. Valmennuksiin osallistuneet saivat käyttöönsä runsaasti aineistoa sisältävän verkkokurssin. Työpaikkaohjaajille suunnattu kielitietoisuuden ohjauksen valmennus integroitiin osaksi Luksiassa järjestettävää työpaikkaohjaajakoulutusta.

Valmennuksiin osallistuneet opettajat ja työpaikkaohjaajat olivat tyytyväisiä niiden antiin. Monet kertoivat keskusteluissa ja palautteissa, kuinka he olivat oppimansa ja kokemansa perusteella muuttaneet omaa toiminta- ja ohjaustapaansa ja kuinka valmennus avasi heille uuden näkökulman viestinnän ja kielen haasteisiin. Erityistä kiitosta saivat valmennuksien käytännönläheiset harjoitukset, esimerkiksi osallistujien haastaminen kommunikoimaan vieraalla kielellä ja kokemaan omakohtaisesti, miltä tuntuu, kun ei ymmärrä kaikkea. Selkeä jäsentely, olennaisen keskittyminen, visuaalisten menetelmien avulla konkretisointi ja ymmärtämisen varmistaminen ovat sellaisia kielitietoisuuden opetuksen keinoja, jotka osallistujat ottivat eväikseen valmennuksista. Lisäksi ammatilliset opettajat kokivat tärkeäksi, että heillä on tarjota myös työpaikkaohjaajille apua kielitietoisuuteen.

Kielitietoisuus käytäntöön

Kielitietoisuus on noussut viime vuosina tärkeäksi puheenaiheeksi koulutuksen kentällä. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoituksella toimiva ja Jyväskylän yliopiston

Jokainen voi kokeilla, miten turhautunut tai ahdistunut olo tulee, kun yrittää keskustella puutteellisella kielitaidolla vaikeasta aiheesta.

Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen koordinoima Kielikoulutuspolitiikan verkosto (Kieliverkosto) nosti vuoden 2019 teemaksi ammatillisen kielitietoisuuden. Huhtikuussa 2019 Kieliverkosto järjesti Kieliparlamentin teemalla *Kielitietoinen ammattikoulutus – Mitä ja miten työelämässä opitaan?* Parlamenttiin osallistui vajaa 70 opetushallinnon, työelämän ja järjestöjen edustajaa, koulutuksen tarjoajaa, opettajaa ja tutkijaa ja sen seurauksena julkaistiin seuraavat kannanotot:

Kielitietoisuus on noussut viime vuosina tärkeäksi puheenaiheeksi koulutuksen kentällä. Kieliverkosto nosti vuoden 2019 teemaksi ammatillisen kielitietoisuuden.

Tavoitteena kielitietoinen ammatillinen koulutus ja työelämä

”Kehittämällä omaa kielitietoisuuttasi helpotat omaa työtäsi.”

- Sekä ammatilliseen opettajankoulutukseen että työpaikkaohjaajien koulutuksiin tulee sisällyttää monikielisyttä ja kielitietoisuutta käsittelevä osio. Kielitietoisuus hyödyttää kaikkia opiskelijoita.
- Ammatillisessa koulutuksessa tarvitaan esimerkiksi kielen ja sisällön integrointia, kielitietoisuuden opetuksen ja ohjauksen lisäämistä sekä samanlaisuuden kehittämistä.
- Yhteiset tutkinnon osat tarvitsevat oman työelämätoimikunnan. Lisäksi yhteisten tutkinnon osien ajoitusta tulee tarkastella yksilöllisesti suhteessa opiskelijoiden ikään ja ammatti-identiteetin kehittämiseen.
- Yhteistyötä pitää edistää niin koulutuksen järjestäjien ja työelämän, lukion ja ammatillisen koulutuksen, toisen ja korkea-asteen oppilaitosten kuin kielten ja ammattiaineiden opettajien välillä.

(Lähde: <https://www.kieliverkosto.fi/toiminta/kieliverkostossa-tapahtuu/kieliparlamentti-2019-ammattillisen-koulutuksen-kielitietoisuuden-kehittämiseksi-tarvitaan-laajaa-yhteistyota>)

Kielitietoisuus ammatillisessa koulutuksessa on näkynyt viimeisen vuoden aikana myös useissa tapahtumissa. Loppuvuodesta 2019 Opetushallitus, Kielikoulutuspolitiikan verkosto ja Tampereen ammattikorkeakoulu TAMK ammatillinen opettajankoulutus järjestivät Tampereella *Ammatillinen koulutus – mitä väliä kielellä?* -seminaarin. Seminaarissa tarkasteltiin kielitietoisuutta ammatillisessa koulutuksessa, ja sen merkitystä laadukkaana opetuksen ja oppimisen näkökulmasta. Opetusneuvos **Katri Kuukka** avasi puheenvuorossaan kielitietoisuuden monipuolista käsitettä ja toi esille syitä, miksi kielitietoisuus on tärkeää oppilaitoksen toimintakulttuurissa, johtamisessa, opetuksessa ja oppimisessa. KIELO-hankkeessa työskentelevät S2-opettajat **Marianne Seppä** ja **Tarja Dejanova** pitivät samassa seminaarissa konkreettisiin harjoituksiin pohjautuvan työpajan. Seminaarissa kuultiin myös ammatillisten opettajien puheenvuoroja. Luksian kiinteistöpalvelualan opettaja **Aslak Palenius** kertoi, että KIELO-hanke on antanut hänelle itselleen mahdollisuuden vertaistukeen ja yhteistyöhön S2-opettajan kanssa. Aslakin omaan kokemukseen perustuva kommentti oli: kehittämällä omaa kielitietoisuuttasi helpotat omaa työtäsi.

Onko kielellä väliä -seminaarin työpajassa osallistujien ilmeet menivät vakaviksi, kun piti päätellä tekstiyhteydestä tuntemattomien sanojen merkitys.

Kielitietoisuus huomenna

Kielitietoisuus on ajanut itsensä sisään ammatilliseen koulutukseen. Paljon on silti vielä tehtävää. Kielitietoisuutta on kehitetty paljon hankkeissa, mutta sen juurruttaminen oppilaitoksen toimintakulttuuriin tulisi olla kaikkien yhteinen tehtävä. Se tarkoittaa kielitietoista johtamista, eri kielten arvostamista ja näkymistä sekä sitä, että kielen merkitys oppimisessa nähdään merkittävänä tekijänä koulutuksessa ja työelämässä.

KIELO-hanke järjestää levittämisseminaarin tulosten jalkauttamiseksi 22. huhtikuuta 2020 Helsingissä. Tarkempi aika, paikka ja ohjelma julkaistaan kevättalvella ja siitä tiedotetaan mm. suomenopettajien Facebook-ryhmässä. Tavoitteenamme ja visionamme on kielitietoisempi ammatillinen koulutus ja työelämä, jotka syntyvät yhteistyössä ja yhteisvastuullisesti.

KIELO - kielitietoinen ohjaus ammattillisessa koulutuksessa ja työelämässä

Projektin kesto: 09/2018-06/2020

Rahoittaja: Opetushallitus

Toimijat: Aikuiskoulutus TAITAJA, Business College Helsinki, Careeria, Haaga-Helia, Luksia, Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä

<https://www.luksia.fi/tietoa-luksiasta/kehittamisprojektit/oph-projektit/kielo/>

Kirjoittajat: Tarja Dejanova ja Marianne Seppä ovat suomi toisena kielenä -opettajia, jotka työskentelevät Luksiassa mm. KIELO-hankkeessa

”Kielitietoisuudesta hyötyvät kaikki.”